

Luthers lille katekismus

Oversættelse,
indledning og noter
ved
Peter Olsen

Forkynderfonden
Videbæk 2022

Luthers lille katekismus

© Forkynderfonden 2022

Oversættelse
Peter Olsen

Sats
Skovmedia

Tryk
Drukniava, Krakow, Polen

Førsteudgave Credo Forlag 1997.
Andenudgave Forkynderfonden 2022.

med tilladelse til brug af
Peter Olsens oversættelse af
Lohses Forlag/Credo Forlag

ISBN 978-87-970715-1-9

Indhold

Indledning	5
De ti Bud	7
Troen	11
Fadervor	15
Den hellige dåbs sakramente	21
Skriftemålet	25
Alterets sakramente	29
Morgen- og aftenbøn	33
Bordbøn	35
Hustavlen	37
Luthers fortale til Den lille Katekismus	43
Noter	51
Om Forkynderfonden	54

Indledning

af Peter Olsen

Sognepræsten i Wittenberg, Johannes Bugenhagen, havde til opgave fire gange om året at holde katekismeprædikener over De ti Bud, Trosbekendelsen, Fadervor, dåben og nadveren. Når Bugenhagen i perioder var bortrejst trådte Martin Luther til som kateket. I 1529 samlede og systematiserede Luther sine katekismeprædikener til Den lille Katekismus. Efter 1529 føjede Luther flere led til katekismen, bl.a. liturgier til vielse og dåb. Disse ekstra led er ikke medtaget her. I de følgende 400 år spillede Luthers lille Katekismus en afgørende rolle for den kristelige børneopklæring i Danmark. Det var Luthers hensigt, at både børn og andre kristne skulle lære teksten til De ti Bud, Trosbekendelsen og Fadervor udenad. De skulle ikke lære Luthers forklaringer udenad. Når de kunne teksten godt, skulle forklaringerne hjælpe dem med at forstå tekstens betydning (jf. Luthers fortale til katekismen s.44-46).

Katekismen er oversat fra Luthers samlede skrifter i Weimarer Ausgabe (WA) bind 30,1 s.346-402.

De ti Bud¹

således som en husfader letfatteligt
skal lære sin husstand dem.

DET FØRSTE BUD

Du må ikke have andre guder

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal over alle ting frygte og elske Gud og stole på ham.

DET ANDET BUD

Du må ikke bruge Herren din Guds navn til løgn

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke banded, sværger, øver troldom, lyver eller bedrager ved hans navn, men i al nød påkalder det, beder, lover og takker.

DET TREDJE BUD

Husk hviledagen og hold den hellig.

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke ringegter prædiken og hans ord, men holder det helligt, gerne hører og lærer det.

DET FJERDE BUD
Ær din far og din mor

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke ringe-agter vore forældre og foresatte eller vækker deres vrede, men holder dem i ære, tjener, lyder, elsker og agter dem.

DET FEMTE BUD
Du må ikke begå drab

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke vol-der vor næste nogen skade på hans liv eller tilføjer ham nogen lidelse, men hjælper ham og står ham bi i al legemlig nød.

DET SJETTE BUD
Du må ikke bryde et ægteskab

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi lever rent og sømmeligt i ord og gerning, og enhver af os elsker og ærer sin ægtefælle.

DET SYVENDE BUD

Du må ikke stjæle

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke tager vor næstes penge eller ejendom eller tilegner os dem ved falske varer eller anden uærlighed, men hjælper ham med at bevare, hvad han ejer, og forbedre sine kår.

DET OTTENDE BUD

Du må ikke vidne falsk mod din næste

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke lyver vor næste noget på, ikke forråder ham, bagtaler ham eller bringer ham i vanry, men undskylder ham, taler godt om ham og optager alt i bedste mening.

DET NIENDE BUD

Du må ikke begære din næstes hus

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke med list stræber efter vor næstes arv eller hus eller med skin af ret tilegner os det osv., men hjælper og tjener ham, så han kan beholde det.

DET TIENDE BUD

Du må ikke begære din næstes hustru, hans træl eller trælkvinde, hans kvæg eller noget som helst af din næstes ejendom

Hvad vil det sige?

Svar: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke lokker eller tvinger hustru, folk eller kvæg fra vor næste eller får dem til at svigte ham, men formaner dem til at blive og gøre deres pligt.

Hvad siger nu Gud om alle disse bud?

Han siger således: Jeg, Herren din Gud, er en lidenskabelig Gud. Jeg straffer fædres skyld på børn, børnebørn og oldebørn af dem, der hader mig; men dem, der elsker mig og holder mine befalinger, vil jeg vise godhed i tusind slægtled.²

Hvad vil det sige? Svar: Gud truer os med at straffe alle dem, som overtræder disse bud. Derfor skal vi frygte hans vrede og ikke handle mod dem. Men han lover alle, som holder disse bud, nåde og alt godt. Derfor skal vi også elske ham og stole på ham og gerne gøre efter hans bud.

Troen³

således som en husfader letfatteligt
skal lære sin husstand den

DEN FØRSTE ARTIKEL

OM SKABELSEN

*Jeg tror på Gud Fader, den almægtige,
himmelens og jordens skaber.*

Hvad vil det sige?

Svar: Jeg tror, at Gud har skabt mig og alle andre skabninger; at han har givet mig legeme og sjæl, øjne, øren og alle lemmer, fornuft og alle sanser og endnu opretholder alt dette; at han giver klæder og sko, mad og drikke, hus og hjem, hustru og børn, marker, kvæg og al ejendom; at han rigeligt og dagligt sørger for alt, hvad jeg behøver til næring for dette legeme og liv, skærmer mig mod al fare og vogter og bevarer mig for alt ondt; og alt dette gør han af lutter faderlig og guddommelig godhed og barmhjertighed uden nogen fortjenste og værdighed hos mig.

For alt dette skylder jeg at takke og prise ham og tjene ham og være ham lydig. Det er vist og sandt.

DEN ANDEN ARTIKEL
OM GENLØSNINGEN

Og på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til Himmels, siddende ved Gud Faders, den almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde.

Hvad vil det sige?

Svar: Jeg tror, at Jesus Kristus, sand Gud, født af Faderen i evighed, og tillige sandt menneske, født af Jomfru Maria, er min herre, som har genløst mig fortabte og fordømte menneske, købt og vundet mig fra alle synder, fra døden og fra Djævelens magt, ikke med guld eller sølv, men med sit hellige og dyrebare blod og med sin uskyldige lidelse og død, for at jeg skal være hans egen og i hans rige leve under ham og tjene ham i evig retfærdighed, uskyldighed og salighed, ligesom han er opstanden fra de døde, lever og regerer i evighed. Det er vist og sandt.

DEN TREDJE ARTIKEL
OM HELLIGGØRELSEN

Jeg tror på Helligånden, en hellig, almindelig⁴ kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og et evigt liv. Amen.

Hvad vil det sige?

Svar: Jeg tror, at jeg ikke af egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham, men Helligånden har kaldet mig ved evangeliet, har oplyst mig med sine gaver, har helliget og opholdt mig i den rette tro, ligesom han kalder, samler, oplyser og helliger hele den kristne menighed på jorden og bevarer den hos Jesus Kristus i den rette, ene tro. I denne kristne menighed forlader han dagligt mig og alle troende al synd rigelig og vil på den yderste dag opvække mig og alle døde og i Kristus give mig og alle troende et evigt liv. Det er vist og sandt.

Fadervor⁵

således som en husfader letfatteligt
skal lære sin husstand det

Vor Fader, du som er i himlene!

Hvad vil det sige?

Svar: Gud vil dermed indbyde os til at tro, at han er vor rette Fader og vi hans rette børn, for at vi trygt og med fuld tillid skal bede ham, som kære børn beder deres kære fader.⁶

DEN FØRSTE BØN
Helliget blive dit navn

Hvad vil det sige?

Svar: Guds navn er vel helligt i sig selv; men vi beder i denne bøn, at det også må blive helligt hos os.

Hvorledes sker det?

Svar: Når Guds ord læres klart og rent, og vi som Guds børn også lever helligt efter det. Hjælp os dertil, kære Fader i Himmelen! Men den, som lærer og lever anderledes, end Guds ord lærer, han vanhelliger Guds navn hos os. Bevar os derfra, himmelske Fader!

DEN ANDEN BØN

Komme dit rige

Hvad vil det sige?

Svar: Guds rige kommer vel af sig selv uden vor bøn; men vi beder i denne bøn, at det også må komme til os.

Hvorledes sker det?

Svar: Når den himmelske Fader giver os sin Helligånd, så vi ved hans nåde tror hans hellige ord og lever gudfrygtigt her i tiden og siden i evigheden.

DEN TREDJE BØN

Ske din vilje som i himlen således også på jorden

Hvad vil det sige?

Svar: Guds gode, nådige vilje sker vel uden vor bøn; men vi beder i denne bøn, at den også må ske hos os.

Hvorledes sker det?

Svar: Når Gud bryder og hindrer enhver ond plan og vilje, der ikke vil lade os hellige hans navn og ikke lade hans rige komme, hvilket jo er Djævelens, verdens og vort køds vilje, men styrker og bevarer os faste i hans ord og i troen på ham til vor sidste stund. Dette er hans nådige, gode vilje.

DEN FJERDE BØN
Giv os i dag vort daglige brød

Hvad vil det sige?

Svar: Gud giver dagligt brød, også uden vor bøn, endog til alle onde mennesker; men vi beder i denne bøn, at han vil lade os forstå det, så vi modtager vort daglige brød med taksigelse.

Hvad forstås da ved dagligt brød?

Svar: Alt, hvad der hører til livets opretholdelse og nødvendighed, som mad, drikke, klæder, sko, hus, hjem, marker, kvæg, penge, ejendom, from ægtefælle, fromme børn, fromme tjenestefolk, from og retsindig øvrighed, god regering, godt vejr, fred, sundhed, sømmelighed og ære, gode venner, trofaste naboer og deslige.

DEN FEMTE BØN
*Og forlad os vor skyld, som også vi forlader
vore skyldnere*

Hvad vil det sige?

Svar: Vi beder i denne bøn, at vor Fader i Himme-len ikke vil se på vor synd og for dens skyld afvise vor bøn. For vi er ikke værdige til noget af det, vi beder om, og har heller ikke fortjent det. Men vi beder, at han vil give os alt af nåde.

For vi synder dagligt meget og fortjener kun straf. Sådan vil vi i sandhed også selv af hjertet tilgive og gøre godt mod dem, der forsynder sig mod os.

DEN SJETTE BØN
Og led os ikke ind i fristelse

Hvad vil det sige?

Svar: Gud frister vel ingen; men vi beder i denne bøn, at Gud vil vogte og bevare os, for at Djævelen, verden og vort kød ikke skal bedrage os og føre os til vantro, fortvivlelse og anden stor skam og last, og at vi, hvis vi angribes deraf, dog til sidst må vinde og beholde sejren.

DEN SYVENDE BØN
Men fri os fra det onde

Hvad vil det sige?

Svar: Vi beder i denne bøn under ét, at Faderen i Himmelen vil fri os fra alt, hvad der kan skade os på legeme og sjæl, ejendom og ære, og endelig, når vor sidste time kommer, unde os en salig død og i nåde tage os fra denne jammerdal til sig i Himmelen.

Amen

Hvad vil det sige?

Svar: At jeg skal være vis på, at Faderen i Himme-
len tager imod sådanne bønner og hører dem, for
han har selv befalet os at bede sådan og lovet, at
han vil høre os. Amen, amen, det betyder: Ja, ja,
det skal ske således.

Den hellige dåbs sakramente således som en husfader letfatteligt skal lære sin husstand derom

FOR DET FØRSTE
Hvad er dåben?

Svar: Dåben er ikke kun vand, men den er vandet, indeholdt i Guds bud og forbundet med Guds ord.

Hvilket er da dette Guds ord?

Svar: Det siger vor Herre Kristus i det sidste kapitel hos Matthæus: Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn (Matt 28,19).

FOR DET ANDET
Hvad giver eller gavner dåben?

Svar: Den virker syndernes forladelse, genløser fra døden og Djævelen og giver alle dem, som tror det, den evige salighed, således som Guds ord og løfte lyder.

Hvordan lyder da dette ord og løfte?

Svar: Det siger vor Herre Kristus i det sidste kapitel hos Markus: Den, der tror og bliver døbt, skal frelses; men den, der ikke tror, skal dømmes (Mark 16,16).

FOR DET TREDJE

Hvordan kan vand gøre så store ting?

Svar: Det er sandelig ikke vandet, der gør det, men Guds ord, som er med og ved vandet, og troen, der stoler på Guds ord forbundet med vandet. For uden Guds ord er vandet kun vand og ingen dåb; men med Guds ord er det en dåb, det vil sige: et livets vand, fuld af nåde, og et bad til genfødelse ved Helligånden, således som apostelen Paulus siger til Titus i det tredje kapitel: Han frelste os ved det bad, der genføder og fornyer ved Helligånden, som han i rigt mål udgød over os ved Jesus Kristus, vor frelser, for at vi, gjort retfærdige ved hans nåde, i håbet skulle blive arvinger til evigt liv. Det er vist og sandt (Tit 3,5-8).

FOR DET FJERDE

Hvad forkynder⁷ så denne vanddåb?

Svar: Den forkynder, at den gamle Adam i os skal druknes ved daglig anger og bod og dø med alle synder og onde lyster, og at der i stedet for dagligt skal fremkomme og opstå et nyt menneske, som skal leve evigt for Gud i retfærdighed og renhed.

Hvor står det skrevet?

Svar: Apostelen Paulus siger til romerne i det sjette kapitel: Vi blev altså begravet sammen med ham ved dåben til døden, for at også vi, sådan som Kristus blev oprejst fra de døde ved Faderens herlighed, skal leve et nyt liv (Rom 6,4).

Hvorledes man skal lære jævne folk at **skrifte**⁸

Hvad er skriftemålet?

Svar: Skriftemålet omfatter to dele: For det første, at man bekender synderne; for det andet, at man modtager absolutionen eller tilgivelsen fra skriftefaderen som fra Gud selv og ikke tvivler på den, men fast tror, at synderne dermed er tilgivet for Gud i Himmelen.

Hvilke synder skal man da skrifte?

Svar: Over for Gud skal man påtage sig skyld for alle synder, også for dem, vi ikke kender, som vi gør i Fadervor.

Men over for skriftefaderen⁹ skal vi kun bekende de synder, som vi ved af og føler i hjertet.

Hvad er det for nogle?

Svar: Betragt din stand i lyset af De ti Bud, om du er fader, moder, søn, datter, husfader, husmoder eller tjener - om du har været ulydig, utro, doven, vred, fræk, stridbar, om du har gjort nogen

ondt ved ord eller gerning, om du har stjålet, været forsømmelig, skødesløs eller voldt skade.

Giv mig en kort vejledning i at skrifte!

Svar: Sådan skal du sige til skriftefaderen: ”Min kære, ærværdige herre, jeg beder Dem om at høre mit skriftemål og for Guds skyld tilsige mig syndsforladelsen.”

”Sig frem!”

”Jeg stakkels synder bekender mig for Gud skyldig i alle synder. Særlig bekender jeg for Dem, at jeg er karl eller pige osv., men desværre tjener jeg ikke min herre med troskab; for her og der har jeg ikke gjort, hvad de påbød mig, jeg har gjort dem vrede og fået dem til at bande, jeg har været forsømmelig og ladet skade ske. Jeg har også været usømmelig i ord og gerninger, har skændtes med de andre i min stilling, jeg har knurret og bandet mod min husmoder osv. Alt dette gør mig ondt, og jeg beder om Guds nåde; jeg vil forbedre mig.”

En husfader eller husmoder kan sige som så: ”Særlig bekender jeg for Dem, at jeg ikke trofast har opdraget mit barn, mine husfolk og min hustru til Guds ære. Jeg har bandet, givet et dårligt

eksempel med usømmelige ord og gerninger, voldt min nabo skade og talt ondt om ham, jeg har solgt for dyrt, givet forfalskede og undervægtige varer” - og hvad mere han har gjort mod Guds bud og den stand, han er i, osv.

Men om nogen ikke skulle finde sig tynget af sådanne eller af større synder, skal han ikke være bekymret eller søge efter andre synder, ikke heller opdigte nogle og derved gøre en pinebænk ud af skriftemålet, men du skal fortælle en eller to, som du ved af.

Sådan: ”Særlig bekender jeg, at jeg en gang har bandet og ligeså en gang været hensynsløs i mine ord, en gang forsømt at... osv.” Og lad det så være nok.

Men ved du slet ikke af nogen synd (det er dog næppe muligt), så nævn heller ikke noget særligt, men modtag tilgivelsen på det almindelige skriftemål, som du aflægger for Gud over for skriftefaderen.

Derefter skal skriftefaderen sige: ”Gud være dig nådig og styrke din tro. Amen!”

Sig så: ”Tror du også, at min tilgivelse er Guds tilgivelse?”

”Ja, kære herre.”

Derpå skal han sige: ”Det skal ske dig, som du troede. Og på vor Herres Jesu Kristi befaling tilgiver jeg dig dine synder i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn. Amen! Gå bort med fred.”

Men de, som har store samvittighedskvaler eller er bedrøvede og anfægtede, vil en skriftefader nok vide at trøste med flere bibelord og opmuntre i troen. Dette skal kun være en almindelig vejledning i skriftemål for de enfoldige.

Alterets sakramente

således som en husfader letfatteligt
skal lære sin husstand derom

Hvad er alterets sakramente?

Svar: Det er vor Herres Jesu Kristi sande legeme og blod under brødet og vinen, og det er indstiftet af Kristus selv for os kristne til at spise og drikke.

Hvor står det skrevet?

Svar: Således skriver de hellige evangelister Matthæus, Markus og Lukas og apostelen Paulus:¹⁰ Vor Herre Jesus Kristus tog i den nat, da han blev forrådt, et brød, takkede og brød det, gav sine disciple det og sagde: ”Tag det og spis det; dette er mit legeme, som gives for jer. Gør dette til ihukommelse af mig!”

Ligeså tog han også bægeret efter måltidet, takkede, gav dem det og sagde: ”Drik alle heraf; dette bæger er den nye pagt ved mit blod, som udgydes for jer til syndernes forladelse. Gør dette, hver gang I drikker det, til ihukommelse af mig!”

Hvad gavner det da at spise og drikke således?

Svar: Det ser vi af disse ord: ”Givet og udgydt for jer til syndernes forladelse,” nemlig, at ved disse ord gives os i sakramentet syndernes forladelse, liv og salighed. For hvor syndernes forladelse er, der er også liv og salighed.

Hvorledes kan det, legemligt at spise og drikke, have denne virkning?

Svar: Det er sandelig ikke det at spise og drikke, der gør det, men de ord, der står: ”Givet og udgydt for jer til syndernes forladelse.” For disse ord er sammen med det, legemligt at spise og drikke, hovedsagen i sakramentet, og den, som tror disse ord, han har, hvad de siger, og som de lyder, nemlig ”syndernes forladelse”.

Hvem modtager så dette sakramente værdigt?

Svar: Faste og legemlig forberedelse er nok en smuk udvortes øvelse; men værdig og vel forberedt er den, som har troen på disse ord: ”Givet og udgydt for jer til syndernes forladelse.”

Men den, som ikke tror disse ord eller tvivler, han er uværdig og uforberedt; for ordet ”for jer” kræver netop troende hjerter.

Hvorledes en husfader skal lære
sin husstand at bede
morgen- og aftenbøn¹¹

Om morgenen, når du står ud af sengen, skal du velsigne dig med det hellige kors¹² og sige:

I Faderens, Sønnens og Helligåndens navn.
Amen.

Derefter skal du knælende eller stående sige Troen¹³ og Fadervor; og, hvis du vil, kan du desuden fremsige denne lille bøn:

Jeg takker dig, min himmelske Fader, ved Jesus Kristus, din kære Søn, at du i denne nat har beskærmet mig mod al skade og fare, og jeg beder dig, at du også denne dag vil bevare mig for synder og for alt ondt, så mit liv og alt, hvad jeg gør, må være dig til behag. Så befaler jeg mig, mit liv, min sjæl og alt i dine hænder. Lad din hellige engel være hos mig, så den onde fjende ingen magt får over mig. Amen.

Gå så med glæde til dit arbejde, efter måske at have sunget en salme om De ti Bud, eller noget andet, der svarer til din andagt.

Om aftenen, når du går i seng, skal du velsigne dig med det hellige kors og sige:

I Faderens, Sønnens og Helligåndens navn.
Amen.

Derefter skal du knælende eller stående sige Troen og Fadervor; og, hvis du vil, kan du desuden fremsige denne lille bøn:

Jeg takker dig, min himmelske Fader, ved Jesus Kristus, din kære Søn, at du i dag nådigt har bevaret mig, og jeg beder dig, at du vil tilgive mig alle mine synder, hvormed jeg har gjort uret, og jeg beder om, at du denne nat nådigt vil bevare mig, for jeg befaler mig med legeme og sjæl og alle ting i dine hænder. Lad din hellige engel være hos mig, så den onde fjende ingen magt får over mig.
Amen.

Sov straks derefter, glad.

Hvorledes en husfader skal lære
sin husstand at bede
bordbøn¹⁴

Børnene og tjenestefolkene skal gå hen til bordet og pænt med foldede hænder sige:

Alles øjne er rettet mod dig, og du giver dem deres føde i rette tid. Du åbner din hånd og mætter alle skabninger med det, de ønsker.¹⁵

Derefter Fadervor og følgende bøn:

Herre Gud, himmelske Fader, velsign os og disse dine gaver, som vi får af din milde godhed, ved Jesus Kristus, vor Herre. Amen.

På samme måde skal de efter måltidet pænt og med foldede hænder sige:

Tak Herren, for han er god, hans trofasthed varer til evig tid. Han giver føde til alt levende. Han giver kvæget dets føde, og ravnene, hvad de skriger efter. Herren bryder sig ikke om hestens styrke, han glæder sig ikke over menneskets muskelkraft, men han glæder sig over dem, der frygter ham, og som venter på hans trofasthed.¹⁶

Derefter Fadervor og følgende bøn:

Vi takker dig, Herre Gud Fader, ved Jesus Kristus, vor Herre, for alle dine velgerninger, du som lever og regerer i evighed. Amen.

Hustavlen

med ord fra Skriften for alle slags hellige ordninger¹⁷ og stænder, hvorved de enkelte formanes til deres embede og tjeneste med passende skriftsteder.

Biskopper, præster og prædikanter

En tilsynsmand¹⁸ skal være ulastelig, én kvindes mand, ædruelig, besindig, værdig, gæstfri, en god lærer, ikke drikkædlig eller voldsom eller ude efter skændig fortjeneste, men mild, ikke stridbar og ikke glad for penge. Han skal kunne styre sit eget hus godt og få sine børn til at vise lydighed, i al agtværdighed. Han må ikke være nyomvendt osv. 1 Tim 4.¹⁹

Hvad de kristne er skyldige at gøre mod deres lærere og sjælesørgere²⁰

Spis og drik, hvad de byder jer, for en arbejder er sin løn værd. Luk 10,7. På samme måde har Herren bestemt, at de, som forkynder evangeliet, skal leve af evangeliet. 1 Kor 9,14. Den, der undervises i ordet, skal dele alt godt med den, der underviser. Far ikke vild! Gud lader sig ikke spotte. Gal 6,6-7.

Ældste, som er gode forstandere, fortjener dobbelt agtelse, særligt dem, der slider med forkyndelse og undervisning. For Skriften siger: ”Du må ikke binde munden til på en okse, der tærsker”, og: ”En arbejder er sin løn værd.” 1 Tim 5,17-18. Brødre, vi beder jer om at skønne på dem, der slider iblandt jer og står i spidsen for jer i Herren og vejleder jer. Dem skal I omfatte med særlig kærlighed på grund af deres arbejde. Hold fred med hinanden. 1 Thess 5,12-13. Adlyd jeres ledere og ret jer efter dem, for de våger over jeres sjæle, da de ved, at de skal stå til regnskab; lad dem kunne gøre det med glæde og ikke med suk, for det ville være ulykkeligt for jer. Hebr 13,17.

Om verdslig øvrighed

Alle skal underordne sig under de myndigheder, som står over dem, for der findes ingen myndighed, som ikke er fra Gud, og de, som findes, er forordnet af Gud. Den, som sætter sig op imod dem, der har en myndighed, står derfor Guds orden imod, og de, der gør det, vil pådrage sig dom. Ikke for ingenting bærer myndighederne sværd; de er Guds tjenere og skal lade vreden ramme dem, der gør det onde. Rom 13,1-4.

Hvad undersætter skylder deres øvrighed²¹

Matt 22,21: Giv kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er. Rom 13,1 og 5-7: Alle skal underordne sig under de myndigheder, som står over dem osv. Derfor skal man underordne sig, ikke kun for vredens, men også for samvittighedens skyld. Derfor betaler I jo også skat, og de styrende er Guds tjenere, når de tager vare på det. Giv alle, hvad I skylder dem: den, der har krav på skat, skat; den, der har krav på told, told; den, I skylder frygt, frygt; den, I skylder ære, ære. 1 Tim 2,1-2: Jeg formaner da først af alt til bønner og anråbelser, forbønner og taksigelser for alle mennesker; bed for konger og for alle i høje stillinger, så vi kan leve et roligt og stille liv, i al gudfrygtighed og agtværdighed osv. Tit 3,1: Påmind dem om at underordne sig under øvrigheder og myndigheder, adlyde og være rede til enhver god gerning osv. 1 Pet 2,13-14: For Herrens skyld skal I underordne jer under enhver menneskelig ordning, hvad enten det er kongen som magthaver eller statholdere, som sendes af ham for at straffe forbrydere og rose dem, der gør det gode.

Ægtemænd.

I mænd skal ligeså være hensynsfulde i samlivet med kvinden som den svagere part, og I skal vise jeres hustruer ære, så sandt de også er medarvinger til livets nådegave, for at jeres bønner ikke skal hindres. 1 Pet 3,7. Og vær ikke hårde mod dem. Kol 3,19.

Hustruer.

Ligeså skal I hustruer underordne jer under jeres mænd som under Herren. Således bøjede Sara sig for Abraham og kaldte ham herre, og når I gør det gode og ikke frygter nogen trussel, er I blevet hendes børn. 1 Pet 3.²²

Forældre.

Og fædre, gør ikke jeres børn vrede, så de mister modet, men opdrag dem med Herrens tugt og formaning. Ef 6.²³

Børn.

Børn, adlyd jeres forældre i Herren; for det er ret og rigtigt. ”Ær din far og din mor!” Det er det første bud, der er knyttet et løfte til: ”for at det må gå dig godt, og du må få et langt liv på jorden.” Ef 6,1-3.

Karle, piger, daglejere og arbejdere osv.

Slaver, adlyd jeres jordiske herrer, som var det Kristus, med frygt og bæven og af et oprigtigt hjerte, ikke som øjentjenere, der vil stå sig godt med mennesker, men som Kristi tjenere, der af hjertet gør Guds vilje. Gør jeres arbejde med god vilje som et arbejde for Herren og ikke for mennesker. I ved jo, at enhver skal få gengældt af Herren, hvad han gør af godt, hvad enten han er slave eller fri. Ef 6,5-8.

Husfædre og husmødre.

Og I, som er herrer, optræd på samme måde over for dem; lad være med at true. I ved jo, at de og I har den samme Herre i himlene, og han gør ikke forskel på nogen. Ef 6,9.

Ungdommen i almindelighed.

Ligeså skal I unge underordne jer under de ældste; I skal alle være klædt i ydmyghed over for hinanden, for Gud står de hovmodige imod, de ydmyge viser han nåde. Ydmyg jer derfor under Guds stærke hånd, så vil han ophøje jer, når tiden kommer. 1 Pet 5,5-6.

Enker.

Den, der virkelig er enke og står alene, har sat sit håb til Gud og bliver ved med at bede og anråbe nat og dag; men den, der fører et udsvævende liv, er levende død. 1 Tim 5,5-6.

Hele menigheden.

Et hvilket som helst andet bud sammenfattes jo i dette bud: ”Du skal elske din næste som dig selv.” Rom 13,9. Og hold ud i bøn for alle mennesker. 1 Tim 2.²⁴

*Når hver sit Skriftord lære vil,
da står det godt i huset til.²⁵*

Luthers fortale til Den lille Katekismus

for ulærde præster
og prædikanter.²⁶

Martin Luther ønsker alle tro og fromme præster og prædikanter nåde, barmhjertighed og fred i Jesus Kristus, vor Herre.

Denne katekismus eller kristenlære er jeg blevet nødet og tvunget til at skrive i en så kort, jævn og enfoldig form af den jammerlige og elendige nød, som jeg for nylig har erfaret, mens jeg også var visitator.²⁷ Hjælp, kære Gud, hvor har jeg dog set megen jammer. Den jævne mand ved overhovedet intet om den kristne lære, særligt ikke i landsbyerne, og desværre er mange præster næsten helt uegnede og unyttige til at undervise. Alligevel skal de allesammen kaldes kristne, være døbt og nyde det hellige sakramente, selv om de hverken kan Fadervor, Troen eller De ti Bud. De lever som det kære kvæg og de dumme svin, og hvor evangeliet er kommet, har de allerede nok så nydeligt lært at misbruge al frihed. Åh, I biskopper, hvordan vil I dog svare Kristus, når I så skammeligt har ladet folket være og ikke et øjeblik har passet jeres embede? Bare nu ingen ulykke ram-

mer jer! I forbyder den ene skikkelse²⁸ og presser på med jeres menneskelove, men spørger slet ikke efter, om de kan Fadervor, Troen, De ti Bud eller noget Guds ord. Ak og ve over jeres hals til evig tid.

Derfor beder jeg for Guds skyld jer alle, mine kære herrer og brødre, som er præster og prædikanter, at I af hjertet tager vare på jeres embede, at I forbarmer jer over de mennesker, som er betroet jer, at I hjælper os med at lære folk katekismus, særligt de unge, og at I, hvis I ikke er i stand til at gøre det på en bedre måde, tager disse tavler²⁹ og formuleringer til jer og gennemgår dem for folk ord for ord, nemlig således:

For det første, skal prædikanten frem for alt vogte sig for og undgå flere forskellige tekster og former af De ti Bud, Fadervor, Troen, sakramentet osv., men tage én bestemt form frem, blive ved den og altid bruge den samme år efter år. Unge og enfoldige folk må man nemlig oplære med én bestemt tekst og form, ellers bliver de let forvirrede, når man i dag lærer på én måde og næste år på en anden, som om man ville forbedre det. Dermed ville alt slid og arbejde være forgæves. Det har de kære fædre³⁰ også klart indset, når de brugte det altsammen, Fadervor, Troen og De ti Bud på samme måde.

Derfor skal vi også lære de unge og enfoldige mennesker disse stykker på den måde, at vi ikke flytter en stavelse, eller det ene år underviser og lærer anderledes end det andet. Derfor skal du vælge den form, du vil, og så holde fast ved den for evigt. Hvis du derimod prædiker for de lærte og forstandige, så kan du bevise din kunnen og vende og dreje disse stykker så forskelligt og mesterligt, som du nu er i stand til. Men over for unge mennesker skal du holde fast ved én bestemt, evig form og måde, og frem for alt lære dem disse stykker ordret efter teksten, nemlig De ti Bud, Troen, Fadervor osv., så de kan sige dem efter og lære dem udenad.³¹

Men til dem, der ikke vil lære det, skal man sige, at de fornægter Kristus og at de ikke er kristne. De skal heller ikke have adgang til nadveren,³² de skal ikke bære børn til dåben eller have ret til nogen kristen frihed, men helt overlades til paven og hans officialer,³³ ja, til Djævelen selv.

Desuden skal forældre og husherrer nægte dem mad og drikke og fortælle dem, at fyrsten vil jage den slags rå mennesker ud af landet osv.³⁴

For selv om man hverken kan eller skal tvinge nogen til tro, så skal man dog sørge for, at jævne folk ved, hvad der er ret og uret hos dem, de bor,

arbejder og ønsker at leve sammen med. For den, der vil bo i en by, skal kende og overholde den lovgivning, som han selv vil nyde godt af, ganske uanset om han tror eller er en skurk og slyngel i hjertet.

For det andet: Når de nu kan teksten godt, så lær dem derefter også dens betydning, så de ved, hvad meningen er med den, og tag så endnu en gang disse tavler frem, eller en helt anden kort formulering, som du synes om. Hold dig så til den uden at ændre en stavelse, som jeg før sagde om teksten, og tag dig god tid til det, for det er ikke nødvendigt, at du tager alle stykkerne frem på én gang, tag hellere det ene efter det andet. Når de forstår det første bud godt, så tager du det andet og så fremdeles. Ellers bliver de overbebyrdet, og så husker de ingenting ordentligt.

For det tredje: Når du så har lært dem en sådan kort katekismus, så tag Den store Katekismus³⁵ frem og giv dem en rigere og mere fyldig forståelse. Fremstil et eller andet bud, en bøn eller et andet stykke med, hvad det rummer af gerninger, nytte, gavn, fare og skade, som du kan finde det så rigeligt i de mange småbøger, der er skrevet derom. Du skal gøre særligt meget ud af det bud eller stykke, som det især kniber med blandt dine folk.

F.eks. må du blandt håndværkere og handlende, men også blandt bønder og tjenestefolk lægge megen vægt på det 7. bud om at stjæle, for blandt disse mennesker er al slags upålidelighed og tyveri udbredt. På samme måde må du fremhæve det 4. bud over for børnene og den jævne mand, så de lever stilfærdigt, tro, lydigt og fredeligt, og du skal altid indføre mange eksempler fra Skriften på, at Gud har straffet og velsignet sådanne mennesker.

Især skal du pålægge øvrigheden og forældrene, at de regerer godt og bringer børn til skole. Vis dem, at de er skyldige at gøre det og, hvis de ikke gør det, hvilken fordømt synd de da begår, for dermed nedbryder og ødelægger de både Guds og verdens rige som de værste fjender af både Gud og mennesker. Og du skal understrege, hvilken frygtelig skade de gør, når de ikke hjælper med at opdrage børn til præst, prædikant, skriver osv.,³⁶ og at Gud vil give dem en frygtelig straf derfor. Her er det virkelig nødvendigt at prædike. Forældre og øvrighed forsynder sig for tiden så meget i denne sag, at det ikke er til at sige, og Djævelen har en grusom hensigt dermed.

Til sidst: Fordi pavens tyranni nu er væk, så vil folk ikke længere gå til sakramentet, og de foragter det. Her er det nødvendigt at formane, dog på

den måde, at vi ikke skal tvinge nogen til troen eller sakramentet. Vi skal heller ikke gøre det til en lov eller bestemme tid og sted, men prædike sådan, at de drives dertil af sig selv uden vore påbud og ligefrem tvinger os præster til at række dem sakramentet. Det kan man gøre ved at sige sådan til dem: Den, der ikke søger eller beder om sakramentet i det mindste omkring fire gange årligt, om ham må man frygte, at han foragter sakramentet og at han ikke er kristen, ganske som den ikke er kristen, der ikke tror eller hører evangeliet. Jesus sagde jo ikke: "Undlad dette" eller "foragt dette", men: "Gør dette, hver gang I drikker det"³⁷ osv. Han vil virkelig have det gjort og ikke helt undladt og foragtet. "GØR dette", siger han.

Men når nogen ikke agter sakramentet højt, er det et tegn på, at han ikke har nogen synd, intet kød, ingen Djævel, ingen verden, ingen død, ingen fare og intet helvede, det vil sige, han tror, at han ikke har noget af dette, selv om han sidder fast i det til op over begge ører og er to gange Djævelens. Omvendt behøver han heller ingen nåde, liv, Paradis, himmerige, Kristus, Gud eller noget som helst godt; for hvis han troede, at han havde så meget ondt og behøvede så meget godt, så ville han ikke på den måde forsømme sakramentet, hvori dette onde bliver afhjulpet og så meget godt givet. Så behøvede man heller ikke tvinge ham til

sakramentet med nogen lov. Han ville tværtimod selv komme løbende og spærende, tvinge sig selv og nøde dig til, at du skulle give ham sakramentet.

Derfor skal du ikke her opstille nogen lov, som paven gør. Du skal blot tydeligt forklare nytten og skaden, nøden og gavnen, faren og frelsen i dette sakramente, så skal mennesker nok komme af sig selv uden din tvang. Hvis de derimod ikke kommer, så lad dem være og sig til dem, at de, der ikke agter på eller føler deres store nød og Guds nådige hjælp, tilhører Djævelen. Men hvis du ikke fremhæver disse ting, eller hvis du gør en lov eller en gift³⁸ ud af det, så er det din skyld, at de foragter sakramentet.

Hvorfor skulle de ikke være dovne, når du sover og tier? Derfor skal I passe på, præster og prædikanter! Vort embede er nu blevet noget andet, end det var under paven. Nu er det blevet alvorligt og frelsende. Derfor rummer det nu meget besvær og arbejde, fare og anfægtelse, men samtidig kun ringe løn og tak i verden. Men Kristus vil selv være vor løn, hvis vi arbejder trofast. Dertil hjælpe os al nådes Fader, ham være lov og tak i evighed ved Kristus, vor Herre. Amen.

Noter

1. 2 Mos 20,3-17.
2. 2 Mos 20,5-6.
3. Den apostolske Trosbekendelse.
4. Egentlig skriver Luther: "En hellig, kristen kirke."
5. Matt 6,9-13.
6. Denne indledning tilføjede Luther først i 1531.
7. Det tyske ord 'bedeuten' må ordret oversættes 'betyde'. Men dåben er for Luther ikke bare et tegn. På grund af sammenhængen med Guds ord er dåben et virkekraftigt tegn, der tilsiger os syndernes forladelse og leder os ind i daglig omvendelse.
8. Afsnittet om skriftemål er placeret her, fordi Luther ønskede, at alle altergæster skulle skrive forud for nadveren.
9. Ifølge Luther kan enhver troende modtage bekendelse og tilsige syndernes forladelse. Den latinske oversættelse taler tilsvarende om "den bror, som man bekender for". Når præsten fungerer som skriftefader, sker det i egenskab af kristen bror.
10. I det følgende har Luther sammenskrevet nadverberetningerne fra Matt 26,26-29, Mark 14,22-25, Luk 22,19-20 og 1 Kor 11,23-25.
11. Luther skriver egentlig: "...at velsigne sig om morgenen og om aftenen."
12. Dvs. slå kors for dig.
13. Dvs. fremsige Den apostolske Trosbekendelse.
14. Egentlig 'benedicite og gratias'. Benedicite (lov Herren) kaldes bordbønnen før måltidet, og gratias (vi takker dig) kaldes bordbønnen efter måltidet i klostrene. I katolsk tradition er bordbønnerne desuden kombineret med bønnen 'Ave Maria'.
15. Sl 145,15f. Luther har her tilføjet en forklarende note (scholion): "At de mættes med det, de ønsker, vil sige, at alle dyr får så meget at spise, at de af den grund er glade og vel fornøjede; for bekymring og haveysge hindrer, at man bliver mæt."
16. Sl 136,1; 25 og 147, 9-11.
17. Luther regnede med tre ordninger indstiftet af Gud: Kirken, samfundet og hjemmet.

18. Det græske ord 'epískopos', der her er oversat med tilsynsmand, findes på dansk som fremmedordet biskop.
19. Luther husker kapitlet forkert. Han gengiver uddrag af 1 Tim 3,2-6 og Tit 1,6-9.
20. Dette afsnit mangler i udgaven fra 1531, men er her medtaget fra udgaven 1529. Afsnittet er ikke forfattet af Luther, men optaget i katekismen med hans accept. I Weimarudgaven af Luthers værker er det derfor kun anført som en note.
21. For dette afsnit gælder note 20 også.
22. Luther sammenskriver 1 Pet 3,1 og 6 og Ef 5,22.
23. Luther sammenskriver Ef 6,4 og Kol 3,21.
24. Der er tale om et resumé af 1 Tim 2,1. Den latinske oversættelse af katekismen gengiver hele verset.
25. "Ein jeder lern sein Lektion, So wird es wohl im Hause stohn." Dette rim forfattet af Luther oversatte Peder Palladius: "Huer tage sig her sit egit stycke, Saa vil Gud vnde hannem god lycke."
26. I middelalderen var prædikanter (concionatores) ansat i kirken til sammen med præsterne at varetage de almindelige gudstjenstlige handlinger, men ikke kasualhandlingerne (dåb, skriftemål, vielse, begravelse mm.).
27. Fra oktober 1528 til januar 1529 foretog Luther visitationsrejser i Kursachsen og Meissen. Det var en nedslående oplevelse, hvilket flere steder kommer til udtryk i katekismen.
28. Dvs. vinen. I forbindelse med nadveren fik lægfolket i senmiddelalderen kun brødet. Det er stadig almindeligt i den katolske kirke.
29. Den lille Katekismus udkom i løbet af foråret 1529 på flere små plakater, kaldet tavler. Men det er tvivlsomt, om det er disse tavler, Luther her tænker på. Fortalen blev først skrevet til den samlede udgave af katekismen i bogform, og meget små bøger blev også kaldt tavler.
30. Dvs. kirkefædrene. Fra Cyril af Jerusalem (315-86) var det almindeligt med bøger, der gennemgik trosbekendelsen, De ti Bud og Fadervor ved hjælp af spørgsmål og svar. Disse bøger blev brugt i dåbsoplæringen.
31. Den tekst, Luther ønsker lært udenad, er De ti Bud, Den apostolske Trosbekendelse og Fadervor, altså ikke forklaringerne til disse tekster. Dem kommer han ind på i det følgende ("For det andet").
32. Luther skriver "sakramentet"

33. Biskoppelige embedsmænd, der var sat til at pådømme ægteskabs-, disciplinær- og forvaltningssager.
34. Som ung argumenterede Martin Luther for udstrakt religionsfrihed. Men fra ca.1530 mente han, at myndighederne burde undertrykke den falske tro. Det ramte især jøder og baptister. Vi har grund til at kritisere Luthers udvikling på dette punkt.
35. Luther tænker her på sin egen store katekismus og andre tilsvarende bøger, jvf. i det følgende ”de mange småbøger, der er skrevet derom.”
36. Den tyske tekst kan også forstås sådan, at forældrene skal ”sende børn til præst, prædikant, skriver osv.” Denne forståelse har Georg Majors latinske oversættelse fra 1529.
37. 1 Kor 11,25.
38. I flere prædikener over nadveren forklarer Luther ordet ’gift’ som vranglære. Hvor nadveren ikke modtages som en trøst i kampen mod synden, men forstås som en god gerning, dér er den blevet til gift for troen.

Om Forkynderfonden

Forkynderfonden er oprettet af 2 afdelinger i Luthersk Mission (LM): Sønderjylland-Fyns afdeling og Vestjyllands afdeling.

Forkynderfonden aflønner 2 halvtidsansatte til GRATIS at forkynde og holde bibelundervisning ved møderækker, lejre og bibelweekender i alle LM's kredse og frimenigheder i hele Danmark.

Læs mere denne ordning, samt om hvordan man kan støtte Forkynderfonden, og om hvordan man kan bestille møder og undervisning på hjemmesiden: www.forkynderfonden.dk

Vi tror, at god kristen litteratur også er en vigtig faktor til blive opbygget og bevaret som Guds barn. Derfor har Forkynderfonden udgivet følgende bøger:

”Bibelens syn på sig selv”

af Peter Olsen. Udgivet i samarbejde med DBI. Kan købes ved henvendelse til DBI.

”Christian”

af Hans Erik Nissen. Købes v kontakt via www.forkynderfonden.dk